

nieniom wychowania moralnego. Wg ustaleń Autora „Nowe ideały, zestawy cnot oraz wzory osobowe stanowić miały rodzaj drogowskazów, według których miał postępować rozwój jednostki i społeczeństwa. Wzgląd na użyteczność zadecydował, że przedstawiciele tego ruchu stali się zwolennikami niektórych propozycji etyki utilitarnej” (s. 545).

W sumie, lektura książki Profesora W. Tyburskiego dowodzi jak ważnym elementem pol-

skich koncepcji edukacyjnych były idee moralne. Nie jest to jednak jednostronna relacja, bowiem z rozważań Autora wynika, iż prawie zawsze polskie koncepcje etyczne tworzone z myślą o edukacji narodu polskiego i „naprawie Rzeczypospolitej”. Dlatego też omawiana publikacja jest godna polecenia nie tylko tym, którzy interesują się dziejami etyki, ale także tym, którzy pragną poznać polskie tradycje wychowania moralnego.

Władysława Szulakiewicz

Noty

Lech Mokrzecki, Wokół staropolskiej nauki i oświaty, Wydawnictwo Gdańskie, Gdańsk 2001, ss. 486

Wybitny gdański historyk oświaty i nauki okresu staropolskiego Lech Mokrzecki przez lata wiele publikował na różnych łamach. Teraz część z tych cennych rozpraw drukowanych w rozmaitych czasopismach specjalistycznych, regionalnych, czasami trudno dostępnych została zebrana i opublikowana w omawianym tomie przez Wydawnictwo Gdańskie.

Autor, jak zaznacza we wstępie, dokonał w pierwotnych tekstach wielu poprawek i zmian, dążąc do uaktualnienia zawartych w rozważaniach, powstających przecież w ciągu wielu lat poszukiwań i pracy naukowej, danych, opinii i poglądów. Tak więc otrzymujemy tom zawierający znane już teksty, ale w nowym ujęciu i, co bardzo cenne i wygodne dla czytelnika, zebrane razem. Tom obejmuje imponującą ilość tekstów uzupełnioną bibliografią prac L. Mokrzeckiego za okres 1996-2000 (wcześniejsze prace zostały zebrane w bibliografii dołączonej do Księgi ofiarowanej profesorowi Mokrzeckiemu z okazji jubileuszu trzydziestolecia pracy naukowej i sześćdziesiątych urodzin wydanej w Gdańsku w 1996 roku pod tytułem *Szlakami przeszłości i czasów współczesnych*).

32 teksty zawarte w omawianym tomie poruszające zasadniczo tematykę dziejów oświaty i nauki w dawnym Gdańsku, można podzielić na

kilka grup omawiających zbliżoną tematykę i jednocześnie wyznaczających główne kierunki badań i zainteresowań autora.

Pierwsza grupa obejmuje teksty omawiające zagadnienia ogólne, takie jak chronologiczne ujęcie dziejów gdańskiej oświaty, rolę nauki i oświaty w życiu mieszczan gdańskich, wizje nauki i oświaty dawnych uczonych.

Druga zawiera rozważania o działalności i twórczości uczonych gdańskich. Tutaj autor omawia m.in. problematykę morską w pracach Reinholda Curicke, twórczość wybitnego prawnika i historyka Jana Schultza-Szuleckiego, następnie Joachima Hoppego i jego bratanka Samuela Joachima, dwóch wybitnych przedstawicieli nauki historycznej. Obok omówienia rozważań Samuela Fryderyka Willenberga na temat nauki i edukacji znajdujemy również przedstawienie sylwetki innego wybitnego uczonego związane z Gdańskiem – historyka, pedagoga, profesora Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego Joachima Pastoriusa. Z tą szkołą związani byli także prezentowani w omawianym tomie Jerzy Wende, Bartłomiej Keckermann. Wśród sylwetek uczonych widzimy również Jana Amosa Komeńskiego, wprowadzone z Gdańskiem w taki sposób jak wymienieni wyżej uczeni, ale będącego znaczącą

osobowością w dziejach dydaktyki i oddziałyującego na nauczanie we wszystkich ówczesnych szkołach.

Trzecia grupa to rozprawy związane z problematyką morską. Mamy więc tutaj teksty dotyczące nauczania wiedzy związanej z morzem oraz rozwoju nauk morskich w okresie od XVI do XVIII wieku w Gdańsku.

Wreszcie czwarta grupa to prace dotyczące dziejów instytucji edukacyjnych istniejących w Gdańsku w okresie staropolskim. Oczywiście na plan pierwszy dziejów oświaty w dawnym Gdańsku wysuwa się działające tam od 1558 roku Gimnazjum Akademickie. Stąd w omawianym tomie nie mogło zabraknąć tekstów dotyczących działalności luteranckich gimnazjów w Prusach Królewskich. Wymienieni wyżej uczeni byli w większości profesorami Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego, tak więc prace o ich działalności i twórczości są jednocześnie związane z problematyką gimnazjum.

Wśród szerokich zainteresowań L. Mokrzejce ważną rolę odgrywają dzieje nauczania

konkretnych przedmiotów. O nauczaniu tych związanych z morzem już wspomniano, ale to tylko fragment zainteresowań autora omawianego tomu. Znajdujemy w nim także rozważania na temat wychowania muzycznego w gimnazjach akademickich, nauczania historii nie tylko w dawnym Gdańsku, ale także w całej Rzeczypospolitej na tle europejskim oraz uwagi o wychowaniu i wiedzy wojskowej w oświacie I Rzeczypospolitej. Wreszcie omawia autor (wspólnie w Kazimierzem Puchowskim) programy szkolnictwa staropolskiego w XVI i XVII wieku.

Jako ostatni zamieszczono tekst o kształtowaniu się obowiązku szkolnego w Polsce od XVI do końca XX stulecia. Tom kończy bibliografia prac L. Mokrzejcego oraz indeks nazwisk.

Omawiany tom z pewnością zainteresuje wszystkich zajmujących się okresem staropolskim, dziejami oświaty tego okresu, problematyką morską, historiografią staropolską, czy po prostu dziejami Gdańska.

Dorota Żołądź-Strzelczyk

Pedagogika Nowego Wychowania w Polsce u schyłku XIX i w pierwszej połowie XX wieku, pod red. Andrzeja Meissnera i Czesława Majorka, „Galicja i jej dziedzictwo” Tom 14, Wyd. WSP w Rzeszowie, Rzeszów 2000, ss. 445

Pedagogika Nowego Wychowania w Polsce u schyłku XIX i w pierwszej połowie XX wieku to kolejny już 14 tom studiów publikowany w ramach serii wydawniczej *Galicja i jej dziedzictwo*. Zawiera on materiały z Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej przez Zakład Historii Wychowania Instytutu Pedagogiki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie w dniach 12-14 października 1998 r., poświęconej właśnie pedagogice „Nowego Wychowania”. Uczestniczyli w niej historycy wychowania z Polski, Słowacji i Ukrainy.

Konferencji przyświecały dwa zasadnicze cele. Po pierwsze podjęto próbę zaprezentowania głównych idei pedagogiki „Nowego Wychowania” na ziemiach polskich pod koniec XIX w. i w I po-

łowie wieku XX. Po drugie, podjęto również próbę ukazania roli idei pedagogicznych „Nowego Wychowania” w przebudowie polskiej szkoły w omawianych okresach historycznych. Pojawiła się też potrzeba oceny tego kierunku pedagogicznego zarówno w odniesieniu do wypracowanych teorii, jak i praktycznych rozwiązań. Jest rzeczą interesująca, czy „Nowe Wychowanie” przeszło już do historii, czy też nadal żyje we współczesnej pedagogice? Czy twórcze niegdyś rozwiązania i projekty reform szkolnych mogą być dziś wykorzystane w procesie reformowania polskiego szkolnictwa?

Omawiany tom składa się z czterech części odpowiadających czterem sekcjom problemowym.